

HOOGHEEMRAADSCHAP
DE STICHTSE
RIJNLANDEN

Ontwerp-VOORJAARSNOTA 2023

DM1935238

Inhoud

Woord vooraf	3
1. Inleiding	4
1.1 Wat staat er in deze voorjaarsnota?	4
1.2 Nieuwe coalitie	4
1.3 Leeswijzer	4
2. Zuiveringsbeheer	6
2.1 Circulaire waterketen	6
3. Bestuur & Organisatie	8
3.1 Waterbewust leven	8
3.2 Duurzaamheid	9
3.3 Digitale transformatie	9
3.4 Omgevingswet en ruimtelijke ordening	9
4. Waterbeheer	10
4.1 Gezond water	10
4.2 Bodemdaling veenweide	11
4.3 Toekomstbestendig waterbeheer	13
4.4 Sterke Lekdijk	13
5. Doorwerking eerdere besluitvorming, ontwikkelingen van buiten enerschikking van middelen	14
5.1 Doorwerking eerdere besluitvorming	14
5.2 Autonome ontwikkelingen van buiten	15
5.3 Overige ontwikkelingen	16
6 Meerjarige doorkijk investeringen	20
6.1 Investeringsagenda	20
6.2 Financiële effecten	20
6.3 Ontwikkeling schuldomvang	21
7 Financiële uitgangspunten	22
7.1 Proces	22
7.2 Uitgangspunten dekking	22
7.3 Financieel kader	23
Bijlagen	27
Bijlage 1. Meerjarig kader investeringen	28
Bijlage 2. Ontwikkelingen Voorjaarsnota 2023	29

Woord vooraf

Met deze voorjaarsnota markeren wij het einde van een bestuursperiode. In de afgelopen vier jaar heeft het bestuur van de Stichtse Rijnlanden in goede verstandhouding gewerkt en is gestart met de uitvoering van door het Waterbeheerprogramma (WBP) 2022 – 2027: *stroomopwaarts*. Hierin staan de koers en ambities van ons waterschap. In deze voorjaarsnota geven we hieraan nadere uitwerking voor de komende jaren. Voor een flink aantal onderwerpen geldt dat we voortbouwen op eerder ingezette lijnen van het WBP en de voorjaarsnota van afgelopen jaar, en op de al behaalde resultaten.

Beleidsarm, maar niet zonder ontwikkelingen

Er treedt een nieuw bestuursperiode aan. Het demissionaire college en de ambtelijke organisatie hebben de ontwikkelingen, die voortkomen uit reeds ingezette beleid of door veranderingen in de omgeving waarop de komende bestuursperiode op geacteerd moet worden, in deze voorjaarsnota inzichtelijk gemaakt. Traditiegetrouw is de voorjaarsnota, opgesteld met het demissionaire bestuur en vastgesteld door het nieuwe bestuur, beleidsarm. Er worden daarom geen nieuwe ambities in deze voorjaarsnota gelegd. Het is aan het nieuwe bestuur om nieuwe ambities in de meerjarenbegroting van het waterschap op te nemen. Eventuele nieuwe ambities komen voort uit de coalitie-onderhandelingen. Dit proces loopt parallel aan het bestuurlijke traject van deze voorjaarsnota. Het resultaat van de coalitieonderhandeling, het coalitieakkoord, en deze voorjaarsnota vormen samen de basis voor de uitwerking van de begroting van 2024.

Veranderend economisch getij en kostenontwikkeling van het waterschap

De economische impact van onder andere de oorlog in Oekraïne wordt steeds zichtbaarder. De consequenties van de inflatie, rentestijging en loonontwikkeling zijn dat de meerjarige kostenontwikkeling van het waterschap hoger is dan voorgaande jaren en dat deze kostenontwikkeling beperkt beïnvloed kan worden door het waterschap. De onzekerheden, die in de toekomst gevolgen kunnen hebben op de onder andere de financiën van het waterschap, blijven bestaan. De gevoeligheid van de begroting is gegroeid. Dit wordt bevestigd in het rapport van AEF over de wendbaarheid van de begroting van HDSR. Hierin wordt ook ingegaan op de gevoeligheid van onze begroting voor externe factoren als inflatie, renteontwikkelingen en dergelijke.

Naast de economische onzekerheid en de krappe arbeidsmarkt worden de grenzen van onze uitvoeringskracht bepaald door het draagvlak en slagkracht van onze stakeholders. We kunnen niet alles meer (technisch) oplossen, maar zijn in toenemende mate afhankelijk van de bereidwilligheid en draagkracht van de partijen en medeoverheden in het gebied. Kijken wat waar mogelijk is met welke partijen wordt steeds belangrijker om onze wateropgaven te realiseren.

Andere ontwikkelingen zijn de toenemende digitalisering en minder vertrouwen in de overheid en wetenschap. Er is een sterke overheid nodig, die in verbinding staat met zijn omgeving, om daarop in te spelen. Dit vraagt onder andere transparante besluitvorming, inclusief duidelijke kaders voor participatie.

Deze voorjaarsnota kende een uitgebreid voorbereidingstraject. Met deze voorjaarsnota leveren we een belangrijke bouwsteen voor het opstellen van de begroting voor 2024. In dit verkiezingsjaar komt daar het eventuele coalitieakkoord bij.

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden van HDSR

1. Inleiding

1.1 Wat staat er in deze voorjaarsnota?

In de voorjaarsnota kijken we vooruit naar het toekomstig werk van het waterschap. Dit doen we voor ten minste de komende vier jaren. De planning en de uitwerking van de financiële consequenties voor het eerste jaar staan in meer detail in de begroting.

De voorjaarsnota en begroting zijn gebaseerd op het ingezette beleid en al behaalde resultaten. De ambities komen terug in eerdere voorjaarsnota's en het waterbeheerprogramma 2022-2027 'Stroomopwaarts'.

1.2 Nieuwe coalitie

Vanwege de waterschapsverkiezingen in maart is deze voorjaarsnota 'beleidsarm'. Dat betekent dat er geen nieuwe koers in wordt uitgezet. De voorjaarsnota is opgesteld door het demissionaire bestuur. Doordat de bestuurstermijn afloopt zijn er geen nieuwe ambities meer uitgestippeld. Dat is aan een nieuw bestuur. De ambities van de nieuwe coalitie komen naar voren in het coalitieakkoord en zijn samen met de Voorjaarsnota 2023 de opmaat naar de concept begroting voor 2024.

Beleidsarm betekent echter niet zonder opgaven. Vanuit bestaande opgaven maken we in deze voorjaarsnota de balans op voor een aantal relevante onderwerpen. Ook worden eerder gemaakte bestuurlijke keuzes uitgewerkt.

De verkiezingen hebben ook gevolgen voor de timing van de voorjaarsnota en mogelijk voor die van de begroting. Normaal gesproken wordt de voorjaarsnota in juli behandeld door het algemeen bestuur. Afhankelijk van het verloop van de coalitieonderhandelingen wordt de voorjaarsnota samen met het coalitieakkoord aangeboden aan het algemeen bestuur. In het uiterste geval is dat pas in oktober. Als dat het geval is, heeft dat gevolgen voor de begroting. Die wordt normaal gesproken in november behandeld in het algemeen bestuur, maar zal dan doorschuiven naar de vergadering van het algemeen bestuur van december.

1.3 Leeswijzer

De opzet van deze voorjaarsnota is gebaseerd op de begroting voor 2023. Er wordt uitgegaan van drie bestuurlijke programma's: *Zuiveringsbeheer*, *Bestuur en organisatie*, en *Waterbeheer*. De bestuurlijke programma's zijn herleidbaar naar drie soorten waterschapsheffingen: de zuiveringsheffing, de verontreinigingsheffing en de watersysteemheffing, zie tabel 1.

Tabel 1 Relatie waterschapsheffingen, bestuurlijke programma's en opgaven

Zuiveringsheffing		Watersysteemheffing en Verontreinigingsheffing	
Zuiveringsbeheer	Bestuur en organisatie	Waterbeheer	
Reguliere taken: - Zuiveren van afvalwater, energieneutraal en circulair - Versterken beheerorganisatie op gebied van procesautomatisering Dynamische opgave: - Circulaire waterketen	Reguliere taken: - Waterbewust leven en genieten van water: - Vaarwegbeheer - Monitoring zwemwater - Bestuur, middelen en maatschappij - Omgevingswet - Communicatie - Toekomstbestendige organisatie Dynamische opgaven: - Waterbewust leven - Duurzaamheid - Digitale transformatie - Toekomstbestendig begroten	Reguliere taken: - Robuust en gezond watersysteem - Beheer en onderhoud watergangen - Beheer en onderhoud kunstwerken - Waterveilige leef- en werkomgeving: - Primaire keringen - Regionale keringen - Muskusrattenbeheer - Crisisbeheersing Dynamische opgaven: - Gezond Water - Bodemdaling - Toekomstbestendig watersysteem - Sterke Lekdijk	

Per bestuurlijk programma en de betreffende thema's beschrijven we kort een aantal hoofdpunten van het werk in 2023 met bijbehorende financiën. Daarbij maken we onderscheid tussen dynamische opgaven en reguliere taken.

Reguliere taken zijn bijvoorbeeld beheer- en onderhoudswerkzaamheden, de instandhouding van assets en structurele taken die jaarlijks worden uitgevoerd in het kader van vastgesteld beleid.

De dynamische opgaven bestaan uit de strategische lijnen uit de strategische agenda van het waterbeheerprogramma 2022- 2027. Deze hebben betrekking op tijdelijke veranderopgaven, bestuurlijke ambitie en speerpunten en nieuw beleid veelal in het kader van maatschappelijke ontwikkelingen. Langs deze lijnen werken we aan transities en grote opgaven voor het waterschap en een aantal vormen de kaders voor uitvoering van het waterschapswerk.

2. Zuiveringsbeheer

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan de dynamische opgave Circulaire waterketen.

2.1 Circulaire waterketen

HDSR zorgt dagelijks voor het zuiveren van afvalwater afkomstig van inwoners en bedrijven. Zuiver kenmerkt zich door een bedrijfsmatige aanpak en heeft het zuiveringsproces en de instandhouding van de assets goed op orde. Er zijn echter externe ontwikkelingen en eigen ambities, die nieuwe eisen stellen aan de manier waarop wij zuiveren. Ambities rondom duurzaamheid, circulariteit en het inzetten van (afval)water als grondstof. De verwachting is dat de eisen aan de kwaliteit van het effluent in de toekomst steeds strenger worden. Er komen onder meer concrete eisen aan het verdergaand zuiveren van medicijnresten en nieuwe stoffen. Momenteel wordt hiervoor nieuwe wetgeving voorbereid in Brussel, de Richtlijn Stedelijk Afvalwater.

Zuiveringsvisie en programma Circulaire waterketen

Om goed en tijdig in te spelen op deze ontwikkelingen heeft het waterschap in maart 2022 de Zuiveringsvisie 2050 vastgesteld, inclusief bijbehorende slijbstrategie (zie onderstaand kader). In deze langetermijnvisie hebben we de belangrijkste trends, ontwikkelingen en innovaties geschetst en onze ambities voor het zuiveren van afvalwater in de toekomst vastgelegd. De visie luidt: 'samen meer waarde halen uit de waterketen'. Dit betekent in het kort dat we het gezuiverde water zo veel mogelijk nuttig inzetten op de plaatsen waar daar behoefte aan is (onder meer bedrijven, droogtebestrijding en oppervlaktewater). Daarnaast willen we grondstoffen uit afvalwater halen en omzetten in bijvoorbeeld cellulose. Ook zetten we erop in om het hele zuiveringsproces energieneutraal en circulair maken. Tenslotte willen we flexibele zuiveringsinstallaties bouwen die kunnen inspelen op veranderingen. Op die manier speelt het zuiveren van afvalwater een steeds grotere rol bij het duurzaam inrichten van de leefomgeving en het tegengaan van en inspelen op klimaatverandering. Zo wordt de waterketen flexibel en beter op de toekomst voorbereid. Om dit te realiseren is samenwerking met onze ketenpartners, zoals gemeenten, drinkwaterbedrijven, AquaMinerals, SNB en de markt essentieel. De realisatie van de doelen en ambities uit de zuiveringsvisie worden vanaf 2023 opgepakt binnen het nieuwe programma *Circulaire Waterketen*. Dit programma vervangt en verbreedt, onder invloed van de ambities uit de zuiveringsvisie, de dynamische opgave *Zuivere ontwikkeling*.

Zuiveringsvisie 2050 'Samen halen we meer waarde uit de waterketen'

*Het klimaat wordt grilliger. Er zijn meer periodes van droogte, hitte en wateroverlast. De waterkwaliteit staat onder druk. De komende decennia zal de bevolking in ons beheergebied naar verwachting met 30% groeien. Daarnaast vinden zowel het waterschap als onze omgevingspartners dat onze leefomgeving duurzamer ingericht moet worden. Maar hoe kunnen we het zuiveringsproces zo inrichten dat dit past in een duurzame leefomgeving? Dat is de centrale vraag die we ons als waterschap hebben gesteld bij het opstellen van de nieuwe zuiveringsvisie. Samengevat willen we met deze visie: **'Samen halen we méér waarde uit de waterketen'***

De ambities voor 2050 zijn:

We werken actief met onze partners samen om meer waarde uit de waterketen te halen. Hierbij onderscheiden we drie inhoudelijke sporen:

1. De ambitie is om al het water uit de keten samen nuttig in te zetten.

De waterketen levert water op maat: gezuiverd afvalwater krijgt een nuttige bestemming. We verlaten daarmee het spoor van lozen en afvoeren en zoeken de meerwaarde van zoet water. Voor de waterkwaliteit betekent dit dat die aansluit bij de behoefte. Dat kan voor vele toepassingen, maar minimaal voor de (water)natuur. Het water is schoon en draagt bij aan een betere kwaliteit van het oppervlaktewater.

2. De ambitie is om samen alle waarde uit de waterketen te benutten.

De waterketen is circulair en klimaatpositief: We brengen de warmtevraag in beeld en wat de mogelijkheden zijn om warmte uit (gezuiverd) afvalwater te halen. Voor het terugwinnen van energie uit zuiveringsslib wordt gekeken naar de realisatie van een centrale slijbgistingsinstallatie. Daarnaast gaan we grondstoffen uit het afvalwater halen, zoals cellulose en Kaumera.

3. De ambitie is om samen met onze omgevingspartners de infrastructuur 100% adaptief te maken.

De waterketeninfrastructuur is adaptief: Er komen veel ontwikkelingen op de waterketen af, zoals bevolkingsgroei, druk op de beschikbare ruimte en duurzaamheidsdoelstellingen. Dat vraagt om een andere manier van ontwerpen en bouwen, maar ook om proactief samen met de omgeving in te spelen op deze ontwikkelingen. We zetten in op de mogelijkheden van modulaire bouw van rwzi's en de voordelen die digitalisering ons biedt.

Medicijnresten en nieuwe stoffen

We vinden steeds meer microverontreinigingen in het oppervlaktewater. Een belangrijk aandeel hierin vormen de medicijnresten. Deze komen voor het overgrote deel via het effluent van onze rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi) in het oppervlaktewater terecht. Het aanvullend verwijderen van deze stoffen bij de rwzi's is een belangrijke maatregel om de belasting op het oppervlaktewater te verminderen. De genoemde 'Richtlijn Stedelijk Afvalwater' vanuit Brussel gaat scherpere eisen stellen aan het verwijderen van medicijnresten. Met het realiseren van een nazuivering voor al het effluent op rwzi Houten hebben we als waterschap een eerste stap gezet om te leren hoe we medicijnresten effectief en efficiënt uit het effluent kunnen verwijderen. Deze nazuivering is in 2022 gerealiseerd. Hierna worden de rwzi's van Woerden, Nieuwegein, Utrecht en Zeist voorzien van een installatie om medicijnresten te verwijderen. Hierbij maken we zoveel mogelijk gebruik van de Rijksbijdrage. De voorwaarden hiervan bepalen mede de planning. Het is een ambitieuze opgave en we merken dat de voorbereiding en realisatie soms meer tijd kost dan gedacht. Bijvoorbeeld omdat er tijdens de voorbereiding extra lozingsisen worden gesteld, waardoor bepaalde technieken toch minder kansrijk zijn.

Nieuwbouw rwzi Zeist

Rwzi Zeist is op dit moment de enige zuivering van ons waterschap die onvoldoende in staat is om structureel aan de effluenteisen in het kader van de KRW te voldoen. Dat staat het halen van onze doelen voor *Gezond water* in de weg. Uitbreiding van de capaciteit vraagt civieltechnische ingrepen. Het is echter de vraag of een civieltechnische uitbreiding leidt tot een voldoende robuust zuiveringsproces. Eigenlijk plakken we hiermee een pleister. Het alternatief is nieuwbouw. Besloten is om dit alternatief verder uit te werken tot een ontwerp, omdat hierbij alle (externe) eisen en de ambities uit de zuiveringsvisie integraal kunnen worden oppakt. Deze uitwerking moet leiden tot een ontwerp inclusief kostenraming voor de nieuwbouw van rwzi Zeist. Dit ontwerp wordt in 2024 ter besluitvorming aan het algemeen bestuur voorgelegd.

Slibverwerking en masterplan rwzi Nieuwegein

De stip op de horizon voor de verwerking van ons zuiveringsslib is dat we zoveel mogelijk energie en grondstoffen uit ons slib halen. Het ultieme doel is dat zuiveringsslib geen afvalstof meer is, maar een grondstof voor bioplastics of energie. De route daarnaartoe heeft tijd nodig. Eind 2022 heeft het algemeen bestuur besloten om aandeelhouder van Slibverwerking Noord Brabant (SNB) te worden. Dit biedt HDSR meer zekerheid in de afzet van het zuiveringsslib en de mogelijkheid om onze energie- en grondstoffenambitie samen met de andere aandeelhoudende waterschappen te realiseren.

Om zelf concrete stappen te zetten in het terugwinnen van energie en grondstoffen werken we momenteel aan een *masterplan* voor rwzi Nieuwegein. Op deze zuivering willen we namelijk een slibgisting bouwen waar al ons zuiveringsslib (dus ook van andere zuiveringen) zal worden vergist. Hiermee kunnen we een substantiële hoeveelheid biogas opwekken en de hoeveelheid slib reduceren dat bij de eindverwerking verbrand moet worden. De rwzi Nieuwegein moet hiervoor worden uitgebreid. Het masterplan Nieuwegein willen we eind 2023 ter besluitvorming voorleggen aan het algemeen bestuur. Dit is een soort routekaart die bestaat uit een fasering van meerdere grote projecten met investeringsvoorstellen, die te zijner tijd separaat ter besluitvorming worden voorgelegd. In 2024 wordt het masterplan verder uitgewerkt in concrete projecten, zoals slibgisting, aanpassing van de waterlijn en inpassing op het terrein.

Assetmanagement en procesautomatisering

Om de bovenstaande opgaven beter en meer gestructureerd op te pakken gaan we meer inzetten op assetmanagement. Met assetmanagement gaan we onder andere invulling geven aan spoor 3 uit de zuiveringsvisie. In 2023 stellen we een strategisch zuiveringsplan op. Hierin komen instandhouding van onze assets, ambities uit zuiveringsvisie en externe ontwikkelingen integraal bij elkaar, zodat we een beeld hebben van onze totale opgave (scope en investeringsbudget) uitgezet in de tijd. Hiermee creëren we ook een beeld van de totale opgave voor de realisatie van de Zuiveringsvisie in het programma *Circulaire Waterketen*.

Om de beheerorganisatie op het gebied van de procesautomatisering (voor zowel Zuiver als Waterbeheer) te versterken wordt in 2023 een begin gemaakt met het opstellen van beleid. Dit beleid wordt vertaald naar procedures in het kader van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Daarnaast zal de professionaliteit van het operationeel beheer van de procesautomatisering in 2023 en 2024 verder worden gebracht.

3. Bestuur & Organisatie

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan de volgende dynamische opgaven: Waterbewust leven, Duurzaamheid, Digitale transformatie en Omgevingswet en ruimtelijke ordening. Bij dynamische opgaven zonder significante (koers)wijzigingen is alleen een samenvatting te lezen van de stand van zaken. Andere dynamische opgaven zijn wel uitgebreider beschreven.

3.1 Waterbewust leven

Wateroverlast, droogte, hitte en de risico's van een overstroming maken deel uit van ons leven in de Nederlandse delta en vormen een steeds urgenter maatschappelijk klimaatvraagstuk. Daarop inspelen doen en kunnen we niet meer alleen. De ambitie, verwoord in het Waterbeheerprogramma, is om de actieve betrokkenheid van anderen bij onze wateropgaven te vergroten. Daarvoor is het nodig dat bewoners en onze partners beseffen dat schoon, veilig en voldoende water niet vanzelfsprekend is. Dat bewoners gestimuleerd wordt om zelf actief aan de slag gaan. In onze communicatie gaan we de nieuwe landelijke publieksaanpak van de Unie van Waterschappen gebruiken.

Betrokken bewoners en partners

Wij werken met bewoners aan een klimaatbestendige leefomgeving met schoon en voldoende water. Het *citizen science*-project is een lopende activiteit vanuit het programma *Gezond water* die laat zien hoe het waterschap met actieve bewoners en agrariërs samenwerkt aan onze doelen. De ambitie voor de komende jaren is om *citizen science* in stedelijk gebied verder uit te rollen samen met gemeenten.

Ook op het thema klimaatadaptatie continueren we de samenwerking, via het Netwerk Water en Klimaat. Het waterschap blijft aanjager voor campagnes en we vervullen een verbindende rol tussen gemeenten en andere partijen. De ambitie is om meer klimaatpleinen in de tuincentra en bouwmarkten te realiseren, jongeren te betrekken en het handelingsperspectief voor bewoners van nieuwbouw woningen te vergroten.

We blijven bewoners stimuleren met onze subsidieregeling [Blauwe Bewonersinitiatieven](#). We helpen zo buurtinitiatieven die zorgen voor het vergroten van duurzaam waterbeheer en waterbewustzijn. Met de [Impulsregeling Water in de Leefomgeving](#) stimuleren we gemeenten om aan de slag te gaan met water in het stedelijk gebied. Gemeenten kunnen een financiële bijdrage krijgen voor projecten die de waterkwaliteit en ecologie verbeteren (gezond water) en de gevolgen van extreme regen, droogte en hitte verminderen (klimaatadaptatie). Ook kunnen zij extra maatregelen treffen om regenwater af te koppelen van de riolering - Circulaire waterketen is onderdeel van regeling. Daarbij versterken we tegelijk de bewustwording over water en klimaatadaptatie bij bewoners.

Samenwerking en educatie

Waterbewust leven loopt als een rode draad door onze dynamische opgaven, programma's en projecten. Vanuit de dynamische opgave *Waterbewust leven* zoeken we vooral de synergie op en haken aan bij lopende ontwikkelingen. Niet alleen tussen de programma's *Gezond water* en *Klimaatadaptatie*, maar ook met watererfgoed, de crisisorganisatie en het nieuwe programma *Circulaire waterketen*.

Met historische kaarten, locaties en activiteiten laten we ons watererfgoed zien. We vertellen over onze watergeschiedenis waarom dat toen en nu nog invloed heeft op onze omgeving. De historie is een mooie aanleiding om het werk van het waterschap nu en in de toekomst te laten zien en het waterbewustzijn zo te vergroten.

Vanuit de crisisorganisatie werken we aan het vergroten van zelfredzaamheid na een dijkdoorbraak, samen met de Veiligheidsregio. Niet voor niets heeft waterbewustzijn landelijk een prominente plek gekregen bij het thema *Meerlaagsveiligheid*. Onze ambitie is om tijdens crisisoefeningen bewoners actief mee te laten doen. We gaan experimenteren met het vergroten van het bewustzijn met bijvoorbeeld 3D-simulaties en games.

Vanuit het nieuwe programma *Circulaire waterketen* stellen we samen met onze partners een strategie op om het besef over de afvalwaterketen en het gebruik daarvan te vergroten.

We willen educatie meer ontwikkelen en samen met medewerkers intensiever oppakken. We werken samen met innovatieve organisaties en organiseren zelf opvallende acties, zoals de visdeurbelactie. Tenslotte werken we ook aan activiteiten om jonge bewoners bij ons werk te betrekken, ook in het kader van arbeidsmarktwerving. Het jeugdbestuur, de Waterraad, behouden we komende jaren.

3.2 Duurzaamheid

In 2020 is de Duurzaamheidsvisie ‘Doe, denk, duurzaam, naar een emissieloos en circulair waterschap’ vastgesteld. Daarmee is het onze ambitie om in 2030 energieneutraal en in 2050 emissieloos en circulair te zijn.

Dit zijn grote opgaven, die veel van het waterschap vragen. Onze ambities staan niet op zichzelf en zijn onderdeel van die grotere maatschappelijke opgave. Veel van onze inspanningen staan dan ook in het teken van samenwerking. Samen met onze partners willen we de opgave en mogelijkheden onderzoeken en samen optrekken om bestaande oplossingen te implementeren en nieuwe oplossingen uit te proberen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opwekken van elektriciteit uit zon, wind en zuiveringsslib, maar ook om het laten zien van de potentie van de opwekking van warmte uit afval- en oppervlaktewater en het terugwinnen van grondstoffen als fosfaat, cellulose, bioplastics, alginaat en biomassa. Verder blijven we doorgaan met Duurzaam OpdrachtgeverSchap (DOS), waarin we circulaire en duurzame oplossingen belonen, en aandacht geven aan biodiversiteit.

In deze Voorjaarsnota zijn geen beleidsmatige wijzigingen voorzien in de dynamische opgave Duurzaamheid. Als organisatie blijven we ons maximaal inzetten om onze voetafdruk te verkleinen en de doelen die zijn vastgelegd in de Duurzaamheidsvisie 2020 te bereiken.

3.3 Digitale transformatie

De digitale transformatie gaat over het werk van de waterschappen. Dat gaat over het watersysteem, de waterketen, de waterveiligheid. Binnen onze huidige bedrijfsprocessen draait bijna alles om data; het is de basis van ons werk. Het is daarom van groot belang dat we betrouwbare data kunnen verzamelen, eenduidig op de goede plek registreren en veilig verwerken en delen binnen wettelijke kaders. Als we dat niet op orde hebben, kunnen we niet effectief werken.

In maart 2022 is de Visie Digitale Transformatie vastgesteld door het algemeen bestuur. Deze visie moet verder worden geoperationaliseerd. Op de strategiekaart van de visie op digitale transformatie zijn vier van de zeven doelen geprioriteerd. De geprioriteerde doelen zijn Duurzame en toegankelijke informatie, Informatieveiligheid en privacy op orde, Digitale dienstverlening “kiezen, klikken, klaar” en Datagedreven & assetgeoriënteerd werken. De komende jaren zal worden gewerkt aan deze doelen waarbij de focus in 2024 voornamelijk gericht zal zijn op het verhogen van de compliance op de informatiehuishouding (archiefwet), security (BIO) en privacy (AVG).

Om effectief sturing te geven aan de realisatie van de vier thema's wordt het portfoliomanagementproces binnen HDSR geïmplementeerd. Dit is het proces waarbij het hele portfolio aan lopende projecten en aangevraagde projecten in kaart is gebracht, de onderlinge afhankelijkheden van projecten bekend zijn en prioriteiten integraal worden vastgesteld. Met dit proces beschouwen we niet alleen de HDSR-projecten, maar ook de projecten die Het Waterschapshuis namens de waterschappen oppakt en uitvoert. Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de 21 waterschappen op het gebied van ICT.

3.4 Omgevingswet en ruimtelijke ordening

Op 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. Daarmee wordt het een reguliere taak van het waterschap. De komst van de Omgevingswet verandert de werk- en denkwijze van overheden. Nog meer dan voorheen moeten wij, met gemeenten en provincies, als één overheid samenwerken. Ook biedt de Omgevingswet meer ruimte voor initiatieven en maatwerk in de regio.

De financiële middelen die nodig zijn voor het uitvoeren van de reguliere taken, na het in werking treden van de Omgevingswet, zijn in de exploitatie van de afdelingen opgenomen. Ook na het ingaan van de Omgevingswet zullen er nog inspanningen nodig zijn om processen of middelen aan te passen of beter te laten werken. Deze extra inspanningen zijn vooralsnog te bekostigen uit de Bestemmingsreserve Omgevingswet. Ook in 2025 is daar nog een beperkt budget voor geraamd.

In deze Voorjaarsnota zijn geen nieuwe aandachtspunten of wijzigingen voorzien wat betreft de komst van de Omgevingswet.

4. Waterbeheer

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan de volgende dynamische opgaven: Gezond water, Bodemdaling veenweide, Toekomstbestendig waterbeheer en Sterke Lekdijk. Bij dynamische opgaven zonder significante (koers)wijzigingen is alleen een samenvatting te lezen van de stand van zaken. Andere dynamische opgaven zijn wel uitgebreider beschreven.

4.1 Gezond water

In 2024 intensiveren we onze inspanningen en zetten we een verdere stap van planvorming naar uitvoeren. Dit is nodig om zicht te blijven houden op het bereiken van onze ambities voor schoon en gezond oppervlaktewater in 2027. Het intensiveren van de inspanningen en overstappen van plannen naar uitvoeren is in lijn met de strategie zoals deze in 2021 is vastgesteld. Parallel hieraan brengen we onze opgave ook zo veel mogelijk onder in de integrale gebiedsprocessen van het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied) die de provincies trekken.

Waar staat en gaat de dynamische opgave Gezond water ook alweer voor?

Met de dynamische opgave Gezond water werkt het waterschap aan het verbeteren van de waterkwaliteit en biodiversiteit in de watergangen in ons beheergebied. Hieronder vallen zowel de wettelijke opgave voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) als onze inzet in het overig water. Onder het overig water valt al het oppervlaktewater dat niet is aangemerkt als KRW-waterlichaam.

Veranderingen Kaderrichtlijn Water (KRW)

In 2024 verhogen we, conform planning, het budget voor de stimuleringsregeling emissiereductie vanuit landbouwgronden en erfafspoeling. Ook verhogen we de financiële middelen en capaciteit voor pilot- en samenwerkingsprojecten met de agrarische sector. Hiermee willen we verdere stappen zetten met het Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW). De financiële middelen voor de overige maatregelen blijven op gelijke hoogte.

De investeringsprojecten waarin we de sluisvispassages beter werkend willen krijgen zullen, voor zover nog niet in 2023 uitgevoerd, in 2024 van planvormingsfase naar uitvoeringsfase gaan.

Tussenevaluatie

Het Rijk heeft voor 2024 een landelijke Tussenevaluatie voor de KRW aangekondigd. Deze moet hernieuwd inzicht geven in het verwachte doelbereik in 2027. Los van deze landelijke exercitie willen we zelf ook weten waar we staan en of we de juiste dingen doen. Daarom zetten we zelf in 2023 al de eerste stappen voor de tussenevaluatie. Hierdoor kunnen we begin 2024 een uitspraak doen over verwacht doelbereik. Dit geeft ons de mogelijkheid om, als nodig, nog bij te kunnen sturen in de Voorjaarsnota 2024.

Veranderingen overig water

Voor de stimulering van gebiedspartijen in het overig water wordt er in 2024 weer een flinke 'schep bovenop' gedaan. Zowel in capaciteit als in financiële middelen. Dit is ook nodig om afspraken na te kunnen komen die met de gebiedspartijen zijn gemaakt. Zo worden er in 2023 meerjarenplannen opgesteld met een aantal gemeenten, waaronder Nieuwegein en Utrecht. Deze worden vanaf 2024 uitgevoerd. De middelen van de [Impulsregeling Water in de Leefomgeving](#) gaan dus steeds meer van 'impulsieve' naar 'planmatige' investeringen. Daarnaast komt er ook meer budget om ecologisch beheer en onderhoud door agrariërs te vergoeden. De middelen voor de samenwerking met de natuurorganisaties blijven op gelijke hoogte.

Samenhang integrale gebiedsprocessen

We verwachten in 2024 nog druk te zijn met het maken van de integrale NPLG-gebiedsgerichte plannen die getrokken worden door de provincies. Dit loopt parallel aan het uitvoeren van de geplande waterkwaliteitsmaatregelen. De deadline voor de waterkwaliteitsdoelen is immers al in 2027 en loopt daarmee voor op die van de integrale NPLG-gebiedsprocessen. Daarom blijven we afwegen wat we in een gebiedsproces moeten oppakken en wat we los daarvan uitvoeren. De integrale gebiedsprocessen kosten veel capaciteit waar bij de totstandkoming van de maatregelen en bijbehorende financiën en capaciteit voor het programma Gezond water 2022-2027 niet op gerekend was. Deze extra inzet pakken we samen op met de andere dynamische opgaven.

4.2 Bodemdaling veenweide

Veengrond is vruchtbaar en goed bruikbaar voor grasland en daarmee voor de veeteelt. In het verleden is actief ingezet op het ontwateren of droogleggen van dit drassige land door het aanleggen van sloten. Keerzijde van het ontwateren is dat de veenbodem in contact komt met zuurstof en verbrandt; dit leidt tot bodemdaling en CO₂-emissie. Omgaan met bodemdaling en CO₂-emissies in het veenweidegebied is een van de dynamische opgaven voor het landelijk gebied.

Doelstellingen: waterschap – provincie – Rijk - Europa

HDSR heeft de ambitie om in 2030 de bodemdaling te remmen met 50% en de uitstoot van CO₂ te reduceren (1 Mton landelijk). In het Waterbeheerprogramma opgenomen dat alle ontwikkelingen in het landgebruik in het veenweidegebied in 2027 zijn afgestemd op de waterbeschikbaarheid en het extra risico op wateroverlast. De doelstelling van HDSR is in lijn met afspraken van de Regionale Veenweiden Strategie Utrecht. Ons algemeen bestuur heeft hier in 2022 mee ingestemd. De bovengenoemde doelstellingen zijn verbonden met Rijks- en Europees beleid en hangt samen met het in 2019 gesloten klimaatakkoord (Parijs).

Ontwikkelingen

Medio 2022 heeft het rijk de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (transitiefonds € 25 miljard) gelanceerd. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied bevat twee programmalijnen:

- 1) De eerste is dat het Rijk structurerende en richtinggevende keuzes maakt voor het landelijk gebied. Voor het veenweidegebied wordt ingezet op een grondwaterstand tussen de 20 en 40 centimeter beneden maaiveld, het behoud van grasland, het zoveel mogelijk voorkomen dat het teveel aan water of de extra watervraag wordt afgewenteld op andere gebieden of op de toekomst. Deze lijn ondersteunt enerzijds de aanpak van bodemdaling, maar het brengt ook scherper in beeld dat de aanpak van bodemdaling consequenties heeft voor de extra watervraag en het risico op wateroverlast (zie punt 2).
- 2) De tweede lijn is de uitwerking van de structurerende keuzes in een gebiedsgerichte aanpak. Om tot een gebiedsgerichte aanpak te komen wil het Rijk tot regionale gebiedsdoelen komen. Het Rijk heeft de regie voor deze aanpak bij provincies neergelegd en roept waterschappen en gemeenten op mee te doen bij deze processen.

Aanpak HDSR

Gebiedsprocessen

Belangrijke principes aanpak bodemdaling HDSR blijven overeind

Belangrijke elementen in onze strategie zijn: gebruikmaken van de energie in het gebied, faciliteren van gebiedsprocessen en daar waar wateropgaven aanzienlijk zijn een trekkende rol aannemen in gebiedsprocessen (met zowel integrale als sectorale opgaven). De uitgevoerde pilots in het veenweidegebied komen voort uit bottom-up energie en leverden resultaat op. HDSR nadert het einde van de pilotfase en beweegt toe naar de opschalingsfase - samen met andere partijen.

Ook de Regionale Veenweiden Strategie Utrechtse Veenweiden en het Uitvoeringsprogramma Regionale Veenweiden Strategie Utrechtse Veenweiden - bouwsteen voor het UPLG - komen voort uit een samenwerking met gebiedspartners.

Wat gaan we anders doen?

- Naast een sectorale aanpak zet HDSR meer in op een integrale polderaanpak. Meer maatschappelijke doelen (bodemdaling, waterkwaliteit en KRW, klimaat, biodiversiteit, stikstof en RO-opgaven) dalen neer in een gebied. Samen met andere partijen, o.a. de provincie en het gebied, zet HDSR zich in voor een integrale gebiedsgerichte aanpak.
- De aanpak van bodemdaling vraagt extra zoet water en vergroot het risico op wateroverlast. Bestuurlijke keuzes zijn nodig op deze onderwerpen.
- Tot op heden is de agrarische sector een van de belangrijkste gebiedspartners in de gebiedsgerichte pilotprojecten. Door het koppelen van maatschappelijke doelen in de gebiedsprocessen wil HDSR de samenwerking met andere grondgebruikers zoals natuur- en milieuorganisaties gaan intensiveren.

Consequenties

Tijd is een knelpunt voor deze opgave. Het tijdspad is ambitieus; horizon 2030. Op dit moment zijn bodemdalingremmende maatregelen getroffen in minder dan 10% van ons veenweidegebied. Ook vraagt de verbreding van een hoofdzakelijk sectorale gebiedsgerichte aanpak naar een integrale gebiedsgerichte aanpak meer tijd en inspanning. De consequenties zullen in de Voorjaarsnota 2024 worden uitgewerkt, als gevolg van keuzes die in de Provinciale Plannen Landelijk Gebied worden gemaakt.

Kennisontwikkeling en innovatie

HDSR blijft een proactieve rol aannemen in het vergaren van gegevens en kennis om effectieve maatregelen te ontwikkelen. Om het effect van de aanpak van bodemdaling/veenweide op de omgeving beter te begrijpen zijn er diverse onderzoeksprogramma's. Om deze reden participeert HDSR, samen met andere partijen, ook in landelijke programma's en -kennisnetwerken, zoals in het Veenweide Innovatie Programma en het onderzoeksprogramma van de STOWA.

4.3 Toekomstbestendig waterbeheer

Het klimaat verandert en dat merken we dagelijks. HDSR gaat daar op verschillende manieren mee om. Sinds begin 2021 hebben we onze eigen '*Visie en handelingsperspectief Toekomstbestendig Watersysteem*'. Vorig jaar hebben we met de partners binnen het Netwerk Water en Klimaat een regionale adaptatiestrategie opgesteld. Deze beleidslijnen geven ons richting om samen met onze partners de veranderingen het hoofd te bieden en een klimaatbestendig- en robuust watersysteem in te richten.

Veel opgaven worden gebiedsgericht en integraal aangepakt, waarbij Toekomstbestendig Waterbeheer samenwerkt met interne en externe partners. In het westen gaat dit vooral om de dynamische opgave Bodemdaling. In stedelijk gebied werken we samen met andere overheden en het programma Gezond Water. In het oosten vindt de integrale benadering plaats via het samenwerkingsverband Blauwe Agenda. Met de provincie, gemeenten, Waterschap Vallei en Veluwe, Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, LTO en Vitens werken we aan het herstel van het (grond)watersysteem van de Utrechtse Heuvelrug.

Eind 2022 besloot het kabinet dat water en bodem sturend moeten zijn bij beslissingen over de inrichting van ons land. De uitgangspunten en principes van hiervan voor een toekomstbestendig watersysteem worden door ons programma als kader meegegeven naar de provincie en vertaald in de uitwerking van het *Nationaal Programma Landelijk Gebied* (NPLG).

In deze Voorjaarsnota zijn geen beleidsmatige wijzigingen in de dynamische opgave Toekomstbestendig Waterbeheer voorzien.

4.4 Sterke Lekdijk

Het programma Sterke Lekdijk is onderdeel van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Het heeft als doelstelling om 55 kilometer primaire waterkering langs de Neder-Rijn en de Lek te laten voldoen aan de wettelijke veiligheidsnorm. Ook heeft het programma Sterke Lekdijk ambities meegekregen voor ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid en innovatie. Deze doelstellingen worden bereikt met onder andere innovatieve rekentechnieken, innovatieve versterkingsmaatregelen en emissieloos bouwen. Met gebiedspartners werkt HDSR aan het versterken van landschappelijke waarden, cultuurhistorisch erfgoed, mobiliteit, natuur en recreatie.

Sterke Lekdijk kent een leerstrategie, waarbij van het allereerste project - Salmsteke Ontkiem!, sinds 2022 in uitvoering- lessen geleerd worden voor de daaropvolgende projecten. In 2023/2024 gaat het deelproject Wijk bij Duurstede-Amerongen in uitvoering. De andere vier deelprojecten zijn nog in de verkenningsfase of planuitwerkingsfase. De bedoeling is dat het hele programma rond 2030 wordt afgerond.

Zoals afgesproken met het algemeen bestuur komt in 2023/2024 de tweede tranche van het uitvoeringskrediet Sterke Lekdijk ter besluitvorming. In deze Voorjaarsnota zijn geen beleidsmatige wijzigingen in de dynamische opgave Sterke Lekdijk voorzien.

5. Doorwerking eerdere besluitvorming, ontwikkelingen van buiten en herschikking van middelen

In deze voorjaarsnota zijn verschillende soorten ontwikkelingen in het financieel kader opgenomen. In deze paragraaf lichten we de overige ontwikkelingen toe. Deze bestaan uit ontwikkelingen die voortvloeien uit eerdere besluiten, autonome ontwikkelingen van buiten en beleidsarme ontwikkelingen die in deze voorjaarsnota zijn verwerkt. In bijlage 2 treft u een overzicht van deze ontwikkelingen en wijzigingen met daarbij een doorwerking naar de beide heffingen (waterzuivering en watersysteem).

5.1 Doorwerking eerdere besluitvorming

In eerdere voorjaarsnota's en begrotingen zijn eerdere besluiten genomen die nog doorwerken in het meerjarig kader van deze voorjaarsnota. Deze komen alle uit de Voorjaarsnota 2022 en Begroting 2023 en worden hier kort toegelicht. In bijlage 2 is hiervan een overzicht opgenomen.

Exotenbestrijding

Op basis van de in 2018 door het algemeen bestuur vastgestelde strategie voor het bestrijden van plaagsoorten, is het budget voor de jaren 2019 en 2020 verhoogd om intensiever te bestrijden. Vanuit de gedachte dat deze periode van intensievere bestrijding het probleem van de exoten fors zou verkleinen, is het de gedachte dat het probleem. De vastgestelde strategie heeft niet het gewenste effect gehad en daarom is bij de Voorjaarsnota 2022 besloten het budget, inclusief indexering, vanaf 2025 weer met € 365.000 te verhogen. In 2023 en 2024 worden de hogere kosten opgevangen binnen het saldo van de voorziening Toestandsafhankelijk watersysteemonderhoud.

Doorwerking nieuw personeel Begroting 2023

In de Begroting 2023 is het uitgangspunt verwerkt dat nieuw personeel gemiddeld per 1 maart 2023 in dienst zou zijn. Door dit uitgangspunt te hanteren is in de begroting van 2023 voor deze nieuwe medewerkers 10 maanden salaris opgenomen. Voor de begroting van 2024 moet we er echter vanuit gaan dat deze medewerkers in de loop van 2023 in dienst treden. Daarom is er een correctie op deze post verwerkt zodat voor deze medewerkers de salariskosten voor het gehele jaar zijn opgenomen in het financieel kader voor 2024.

Professionaliseren Human Resource

Voor het verder professionaliseren van de Human Resource door het oprichten van een recruitmentteam zijn bij de voorjaarsnota van 2022 extra middelen beschikbaar gesteld. Ook voor 2024 was daarin een verhoging voorzien van € 50.000. Deze verhoging is in het meerjarig financieel kader van deze voorjaarsnota opgenomen.

Uitvoeringsprogramma Zuiveringsvisie

In maart 2022 heeft het algemeen bestuur de nieuwe Zuiveringsvisie 2050 vastgesteld. In deze zuiveringsvisie staan onze ambities in het kader van verduurzamen (energie & grondstoffen) en het nuttig inzetten van ons effluent voor de omgeving. Om verder invulling te geven aan het uitvoeringsprogramma van de zuiveringsvisie zijn in 2024 ten opzichte van 2023 hogere kosten voor onderzoeken en innovatieve pilots voorzien. Daarom stijgen de overige kosten met € 150.000. Deze verhoging is structureel.

Vervallen incidentele begrotingsposten

Bij de voorjaarsnota van 2022 zijn binnen het programma Bestuur & Organisatie een tweetal tijdelijke verhogingen van het financieel kader doorgevoerd: € 70.000 voor een haalbaarheids-onderzoek voor de vervanging van het financiële informatiesysteem en € 50.000 voor de voorbereiding van de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording. Om te voorkomen dat de meerjarenbegroting hiervoor onterecht structureel wordt verhoogd vervalt de eerstgenoemde begrotingspost van € 70.000 vanaf 2024. De post van € 50.000 halveert in 2025 en vervalt in 2026 volledig.

5.2 Autonome ontwikkelingen van buiten

De bedragen in onze meerjarenbegroting worden deels beïnvloed door factoren die grotendeels buiten onze invloedssfeer liggen. Het duidelijkste voorbeeld hiervan is de verhoging van de begrotingsposten om de exogene prijsstijgingen op te vangen, de indexering. Maar ook op de omvang van de solidariteitsbijdrage voor het hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) hebben wij geen directe invloed.

Zoals gezegd is in deze voorjaarsnota, in afwachting van een eventueel nieuw coalitie- of bestuursakkoord, geen nieuwe ambitie verwerkt. De meerjarige doorvertaling bestaat dan ook vooral uit reeds ingezet beleid uit eerdere begrotingen. Een aantal onderdelen daarvan heeft een doorwerking naar latere jaren.

Hieronder lichten we kort van een aantal van dit soort ontwikkelingen de financiële consequenties voor de meerjarenbegroting en daarmee het financieel kader van deze voorjaarsnota toe.

Indexering

Voor de indexering volgt het waterschap de cijfers van het Centraal Planbureau (CPB). In het financieel kader is voor de periode 2024 – 2027 is met de volgende indexering van de personeelskosten en een indexering op overige kosten en opbrengsten rekening gehouden

Indexering (in procenten)	2024	2025	2026	2027
Loonvoet	5,2	5,8	4,8	4,2
Overige kosten en opbrengsten	3,9	1,6	1,6	1,6

Tabel x: Bron Midden Lange Termijn raming CPB, peildatum maart 2023

Bovenstaande percentages hebben op afzonderlijke onderdelen van de begroting van het waterschap invloed. De percentages van de Loonvoet werken door in de netto-personeelskosten. Deze bedragen ongeveer € 57 miljoen (37% van de totale netto-kosten). De percentage van de overige kosten en opbrengsten hebben invloed op de netto-overige kosten: ruim € 40 miljoen (26% van de totale netto kosten). Hierbij zijn de energiekosten en solidariteitsbijdrage HWBP buiten beschouwing gelaten. Omdat de afschrijvingskosten niet worden geïndexeerd dempt dit het effect van de prijsstijgingen op de totale begroting.

In het huidige instabiele economische klimaat bestaat er over deze indexeringspercentages veel onzekerheid. Bij het opstellen van de begroting verwerken we bij materiële afwijkingen de nieuwe ramingen van het CPB.

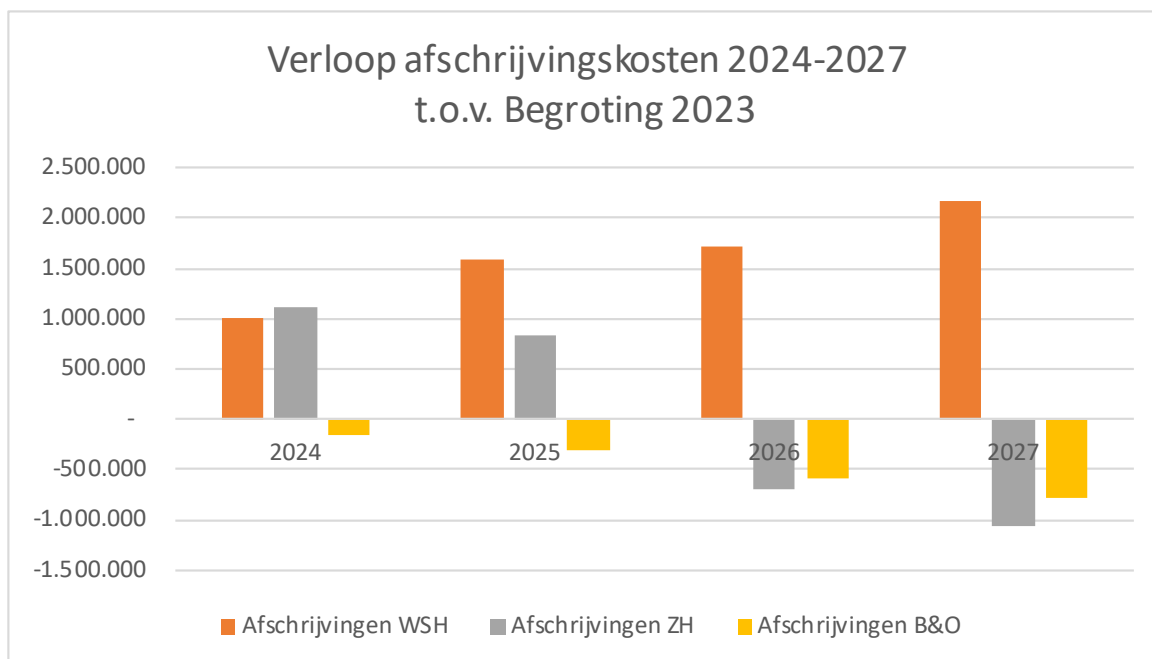
Energieprijzen

Voor 2023 zijn de begrote energiekosten op basis van de gestegen energietarieven verhoogd: meer dan verdubbeld ten opzichte van 2022. De verwachting is dat de hogere tarieven voor 2024 nog zullen aanhouden maar dat vanaf 2025 de prijzen geleidelijk zullen dalen. In het meerjarig financieel kader rekenen we voor zowel 2025 als 2026 met een daling van de energiekosten van 10%. Dit voordeel komt voor het grootste deel terecht bij Zuiveringsbeheer omdat vooral de rwzi's grote energie-verbruikers zijn. Per saldo daalt het financieel kader hierdoor in 2025 met bijna € 0,7 miljoen en vanaf 2026 structureel met bijna € 1,4 miljoen.

Solidariteitsbijdrage HWBP

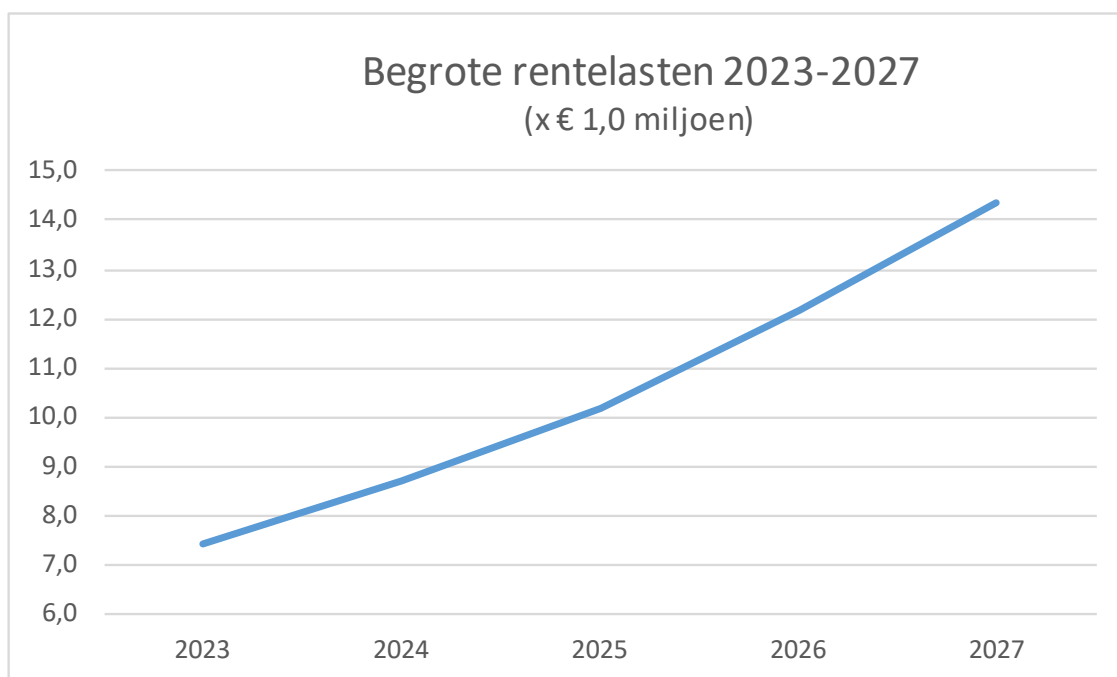
We hebben nog geen nieuwe opgave vanuit de Unie van Waterschappen ontvangen. Omdat de vorige opgave inmiddels gedateerd is houden we in deze voorjaarsnota voor de komende jaren voorzichtigheidshalve het bedrag van de begroting van 2023 aan: € 8,4 miljoen. Dit is behoudend omdat de laatste meerjarenraming voor de eerste jaren een daling liet zien. Deze daling was gebaseerd op de groei van het aantal projecten dat door de waterschappen in uitvoering wordt genomen. Door de 10% eigen bijdrage van de uitvoerende waterschappen aan deze projecten zou de solidariteitsbijdrage immers dalen. Vanwege berichten over het achterblijven van de uitvoering van de projecten verwachten we dat deze daling zich niet of minder sterk zal voordoen. In de begroting van 2024 verwerken we de nieuwe, geactualiseerde opgave van de Unie van Waterschappen.

Afschrijvingskosten

Zoals bij het opstellen van de Begroting 2023 al werd verwacht ligt het niveau van de afschrijvingskosten in 2024 hoger dan in 2023, stabiliseert het zich in 2025 en daalt het zelfs in de daarop volgende jaren. De stijging tussen 2023 en 2024 komt vooral voor rekening van de watersysteemheffing. Deze is toe te schrijven aan het gereedkomen van een aantal grote projecten voor regionale waterkeringen: verbeteringen van de Meijekade en de Vlistkade. Bij de zuiveringsheffing is het beeld van 2023 tot en met 2025 stabiel en zien we na 2025 een daling. Grote projecten voor bijvoorbeeld windenergie, het verwijderen van medicijnresten en vervanging en/of renovatie van rwzi's leiden pas na de periode van deze voorjaarsnota tot hogere afschrijvingslasten.

Rentelasten

Onder invloed van het hogere rentepercentage, we rekenen nu met 3,0% voor nieuwe leningen en herfinanciering van bestaande leningen, stijgen de rentelasten voor 2024 met bijna € 1,3 miljoen ten opzichte van 2023. De groei van de rentekosten zet zich ook de jaren na 2025 door. Dit komt mede door een groei van de financieringsbehoefte ten opzichte van de laatste jaren, onder andere als gevolg van het in uitvoering komen van meerdere trajecten van het programma Sterke Lekdijk. Deze factoren leiden, in de periode tussen 2023 en 2027, tot bijna een verdubbeling van de rentekosten: van € 7,4 miljoen in 2023 tot € 14,4 miljoen in 2027. Het toekomstige rentepercentage is per definitie onzeker. De komende tijd proberen we het renterisico en de stijging van de rentelasten te beperken door vroegtijdig te anticiperen op de in te vullen financieringsbehoefte. Daarvoor wordt voor de zomer een financieringsvoorstel aan het algemeen bestuur voorgelegd.

5.3 Overige ontwikkelingen

Om het huidige beleid voort te kunnen zetten doen zich soms ontwikkelingen voor die extra inzet van middelen vragen zonder dat daar een nieuwe bestuurlijke keuze aan ten grondslag ligt. Deze extra inzet is nodig om vanuit de organisatie de huidige ambities te bewerkstelligen. Hierin zijn geen nieuwe ambities opgenomen.

In een tweetal gevallen is er sprake van een stijging van de bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen die niet binnen de gehanteerde indexering voor overige kosten kan worden opgevangen. Dit geldt voor het laboratoriumonderzoek dat door Aquon wordt uitgevoerd en voor Het Waterschapshuis. Bij de overige gemeenschappelijke regelingen ontwikkelen onze bijdragen zich minder extreem en binnen de marge van de reguliere indexering. Bij uitwerking van de begroting worden de bijdragen opnieuw ingeschat.

Zuiveringsbeheer

Beschrijving	2024	2025	2026	2026
Kostenontwikkeling Laboratoriumonderzoek (boven reguliere indexering)	43.000	43.000	43.000	43.000
Beheerorganisatie Zuiver (en WB) om de PA organisatie te versterken (BIO)	98.000	98.000	98.000	98.000
Subtotaal programma Zuiveringsheffing	141.000	141.000	141.000	141.000

Kostenontwikkeling laboratoriumonderzoek

Met name door de nieuwe cao stijgen de kosten voor het uitvoeren van laboratoriumonderzoek naar de waterkwaliteit door Aquon (het gezamenlijke laboratorium van 9 waterschappen), en daarmee ook de rekening voor HDSR, meer dan de gemiddelde indexering van de overige kosten. Daarom wordt het financieel kader voor Zuiveringsbeheer structureel met € 43.000 verhoogd.

Beheerorganisatie Zuiver (en WB) om de PA organisatie te versterken (BIO)

Om beter voorbereid te zijn op de verplichtingen uit de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), is het noodzakelijk om een beleidsadviseur Proces Automatisering (PA) en een Functioneel beheerder PA aan te nemen. De strategisch adviseur heeft als taak om de strategisch/ tactische doelen te vertalen in kaders en processen voor HDSR en de implementatie te borgen. De beheerder PA heeft als taak om het operationele deel van de implementatie vorm te geven. Deze ontwikkelingen worden samen met waterbeheer opgepakt en het betreft de uitbreiding die al bij de voorjaarsnota van 2022 al was voorzien maar werd uitgesteld.

Bestuur en Organisatie

Beschrijving	2024	2025	2026	2026
Kostenontwikkeling Het Waterschapshuis (boven reguliere indexering)	300.000	300.000	300.000	300.000
Communicatie	125.000	125.000	125.000	125.000
Extra overhead in verband met nieuwe medewerkers	170.000	210.000	210.000	210.000
Subtotaal programma Bestuur & Organisatie	595.000	635.000	635.000	635.000

Kostenontwikkeling Het Waterschapshuis

De bijdrage van HDSR aan verbonden partij Het Waterschapshuis is in het meerjarig financieel kader structureel met € 300.000 verhoogd. Dit is nodig vanwege de bijstelling van de Begroting 2023 voor indexering en de cao. Dit werkt structureel door, waarbij de cao de grootste impact heeft. Daarnaast worden binnen Het Waterschapshuis, in gezamenlijkheid met andere waterschappen, ontwikkelingen opgepakt die anders binnen HDSR zelf tot hogere kosten zouden leiden. Daarbij gaat het om de volgende ontwikkelingen:

- In 2023 is het onderdeel instandhouding (bestuur en organisatie) versterkt. Met name het team van contractmanagers en capaciteitsmanagement is uitgebreid om de projecten beter te ondersteunen en te voldoen aan de extra vraag vanuit de projecten en programma's;
- HDSR neemt met dertien andere waterschappen deel aan het programma *Innovatie en transformatie*. De bijdrage van HDSR in dit programma is toegenomen met € 75.000 tot in totaal € 121.000 per jaar. Programma *Innovatie en transformatie* biedt een innovatief pakket van diensten en producten die de waterschappen ondersteunen bij de digitale transformatie;
- Toename van projecten op het gebied van *Informatieveiligheid en privacy*. Binnen dit programma wordt onder andere gewerkt aan uniforme methoden voor risicomangement voor informatieveiligheid en dienstverlening CERT-WM (Computer Emergency Responce Team - Watermanagement). Nieuwe projecten zijn de opvang van cyberincidenten en audit van de Wet Politie Gegevens (WPG). De bijdrage van HDSR hierin neemt toe met € 36.000;
- De waterschappen hebben ingestemd met het gebruik van een initiatiefbudget vanaf 2023. Door jaarlijks een bedrag op te nemen als initiatiefbudget (totaal € 1,0 miljoen) wordt ruimte gecreëerd om nieuwe projecten op te starten. De bijdrage van HDSR hierin is € 58.000.

Communicatie

In 2023 is gestart met de doorontwikkeling en professionalisering van onze communicatie, om daarmee beter aan te sluiten bij de verwachting van de maatschappij. Om deze ontwikkeling door te kunnen zetten, onder andere op het gebied van strategische communicatie, crisis-communicatie en perswoordvoering, is het structureel maken van de tijdelijke uitbreiding van de capaciteit noodzakelijk.

Extra overhead

In het kader van toekomstbestendig begroten wordt bij een uitbreiding van de capaciteit ook een verhoging van de budgetten voor de ondersteunende afdelingen meegenomen. Extra medewerkers leiden niet alleen tot extra salariskosten maar ook indirect tot hogere kosten in de overheadsfeer, Voorbeelden van deze kosten zijn een laptop, licentiekosten, telefoonkosten maar ook de kosten van werving- en selectie.

Waterbeheer

Beschrijving	2024	2025	2026	2026
Kostenontwikkeling Laboratoriumonderzoek (boven reguliere indexering)	202.000	202.000	202.000	202.000
Vergroten slagkracht waterbeheer voor calamiteiten - en met name droogte/KWA	166.000	166.000	166.000	166.000
Verhoging dotatie voorziening baggeren	300.000	300.000	300.000	300.000
Versterking crisisbeheersing	120.000	120.000	120.000	120.000
Beheerorganisatie Zuiver (en WB) om de PA organisatie te versterken (BIO)	98.000	98.000	98.000	98.000
Extra middelen dijkleger	100.000	100.000	-	-
Organisatieverandering Asset Management	270.000	560.000	500.000	500.000
Resultaat Asset-Management GOP Baggeren	-222.000	-234.000	-246.000	-258.000
Resultaat Asset-Management kaptiaallasten overige GOP's	PM	PM	PM	PM
Subtotaal programma Watersysteemheffing	1.034.000	1.312.000	1.140.000	1.128.000

Kostenontwikkeling laboratoriumonderzoek

Met name door de nieuwe cao stijgen de kosten voor het uitvoeren van laboratoriumonderzoek naar de water- en waterbodembodemkwaliteit door Aquon (het gezamenlijke laboratorium van 9 waterschappen), en daarmee ook de rekening voor HDSR, meer dan de gemiddelde indexering van de overige kosten. Daarom wordt het financieel kader voor Waterbeheer structureel met ruim € 200.000 verhoogd.

Vergroten slagkracht Waterbeheer

Door de klimaatverandering nemen calamiteiten in het waterbeheer toe. Zowel wateroverlast als droogte komen vaker voor. Van de afgelopen vijf jaar waren er vier dusdanig droog dat hierdoor bovenop het reguliere takenpakket een forse inspanning geleverd moest worden door de uitvoerende dienst van de afdeling waterbeheer. Daardoor worden achterstanden opgelopen in het reguliere werk, en daarnaast komen uit deze droogten veel leerpunten en verandervragen naar voren, die vervolgens ook om een extra inzet vragen om draaiboeken en reguliere plannen en scenario's daarop aan te passen.

Tot nu toe werden deze vraagstukken gezien als incidenteel / uitzonderingen die buiten het reguliere takenpakket vallen. Die redenering gaat echter niet meer op, en daarom is het noodzakelijk om de capaciteit hiervoor te vergroten. Zowel met een flexibele schil om taken van rayonmedewerkers mee aan te kunnen vullen als met twee nieuwe medewerkers die zich specifiek richten op het beter gesteld staan voor veel voorkomende calamiteiten zoals droogte en inzet KWA, maar ook wateroverlast. Nu

zien we droogte als een calamiteit en accepteren we dat er werk blijft liggen - door droogte te zien als beheer onder bijzondere omstandigheden - en ons daarop beter te organiseren - kunnen we voorkomen dat we achterstanden oplopen die eigenlijk onacceptabel zijn.

Verhoging dotatie voorziening Baggeren

Voor het kunnen aan- en afvoeren van de vereiste hoeveelheden water is het op diepte houden van de watergangen van groot belang. Hiervoor wordt het grootonderhoudsprogramma baggeren uitgevoerd. De komende jaren neemt deze opgave toe. Voor de komende vijf jaar bedragen de geraamde kosten € 28,5 miljoen. De huidige jaarlijkse dotatie aan de voorziening baggeren telt over deze vijf jaar op tot € 26,8 miljoen. Daardoor ontstaat er een tekort van € 1,7 miljoen. Om dit op te vangen is een extra jaarlijkse dotatie nodig van € 340.000. Daarvan kan € 40.000 worden opgevangen via de algehele indexering, en resteert dus een op te vangen kostenstijging van € 300.000 per jaar over de komende vijf jaar.

Versterking crisisbeheersing & extra middelen dijkleger

Het is noodzakelijk om de huidige crisisorganisatie te versterken en uit te breiden met een schil waarbij, als het echt nodig is, meer eigen collega's maar ook andere hulpbronnen kunnen worden ingezet. We leren van recente grote watercrises zoals in Limburg en Noord Holland. Daarvoor zijn we een strategische alliantie gestart met WL en HHNK. Om niet zelf het wiel te gaan uitvinden. De huidige structuur van crisisbeheersing werkt en blijft de basis. Het gaat nu om de schil daaromheen om ons zelfredzamer te laten zijn. Bij een grote crisis maar desgewenst ook inzet van onderdelen bij een kleinere crisis. Naast een plan van aanpak betekent dit beschrijving in korte werkinstructies en het trainen en beoefenen. Uitbreiding van de dijkbewakingsorganisatie is tevens noodzakelijk. De snelheid van klimaatverandering is groot en de gevolgen zijn zichtbaar. Hoewel vele aanpassingen aan de inrichting van ons watersysteem en de versterking van een aantal keringen volop in beweging is, wordt een gedegen en goede beoefende crisisbeheersing steeds belangrijker. Onderdeel daarvan is de dijkbewakingorganisatie.

Beheerorganisatie WB (en Zuiver) om de PA organisatie te versterken (BIO)

Dit onderdeel wordt in samenwerking met Zuiver opgepakt. Zie de toelichting onder het programma Zuiveringsbeheer.

Organisatieverandering Asset Management (met 2 resultaten)

Naast alle transities via de strategische lijnen en dynamische opgaves is de instandhouding van onze fysieke infrastructuur - onze assets - ook een grote opgave. Omdat er bredere prestaties van die assets wordt gevraagd, afwegingen steeds beter onderbouwd moeten worden en de standaarden waarmee in de sector gewerkt wordt zich steeds verder ontwikkelen is asset management ingevoerd als methodiek voor het beheren van assets. Daarmee blijven we op peil binnen de bredere context van de sector van de grond- weg en waterbouw waarin wij opereren.

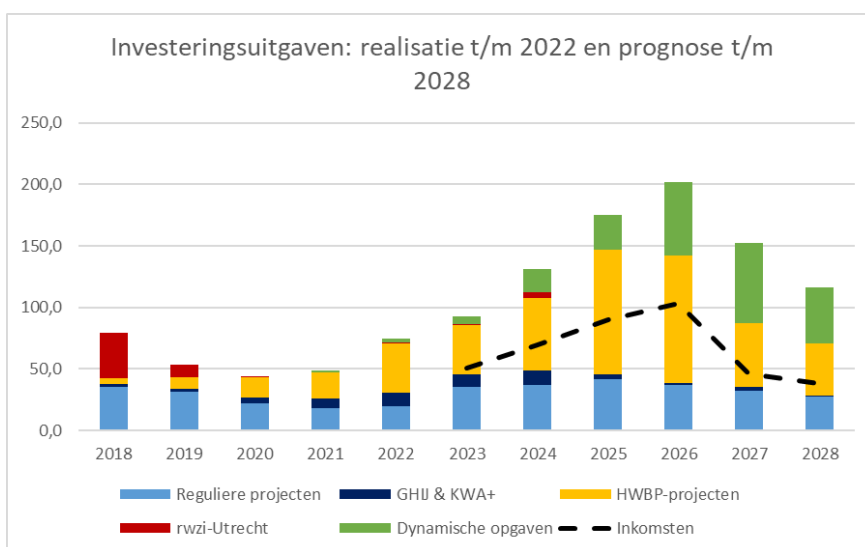
Een aantal trajecten die bijdragen aan deze ontwikkeling zijn al in gang gezet zoals de digitale transformatie, voortrollende grootonderhoudsprogramma's etc. Aanvullend daarop zal ook de beheerorganisatie verder versterkt moeten worden om asset management op een voldoende niveau in de praktijk te brengen en te houden. Dit zal de komende jaren om een extra investering in personeel voor de beheerafdelingen vragen, Kader hiervoor vormt het Strategisch Asset Management Plan dat in januari ter besluitvorming voor ligt in het DB. Deze extra inzet kan gedekt worden uit concrete directe resultaten van het asset management: door deze meer gestructureerde manier van werken wordt bespaard op de kosten van de grootonderhoudsprogramma's (GOP). Voor het GOP baggeren is hiervoor al een resultaat in het financieel kader verwerkt. Voor de GOP's die leiden tot investeringen moet dit resultaat nog nader worden uitgewerkt.

6 Meerjarige doorkijk investeringen

6.1 Investeringsagenda

Bovenop de vast te stellen termijn van vier aankomende jaren, blijkt de voorjaarsnota indicatief tot tien jaar vooruit in de investeringsagenda. Hiervan is een overzicht opgenomen in bijlage 1. Naast de investeringsuitgaven worden ook de verwachte inkomsten weergegeven. Zowel vanuit subsidies - bijdragen in investeringen die in het bezit van HDSR komen- als voor 'doorbelastingen aan derden' - voor investeringen die aan derden worden overgedragen- bijvoorbeeld meekoppelkansen in het kader van 'samen met'.

De komende jaren nemen onze investeringsuitgaven verder toe. De uitgaven aan GHJ en KWA+ beginnen af te nemen, maar dit wordt ruimschoots gecompenseerd doordat projecten met HWBP-dekking in de uitvoeringsfase zitten of komen: Sterke Lekdijk en GHJ-Noord.. Bovendien vordert de voorbereiding van de dynamische opgaven, waardoor de uitgaven aan planuitwerking en realisatie de komende jaren zullen toenemen. De reguliere programma's en projecten laten een licht variërend maar stabiel uitgavenvolume zien, waaronder de GOP's en gebiedsplannen. Na 2026 neemt de indicatieve investeringsprognose af, voornamelijk door oplevering van de eerste HWBP-opgaven.

6.2 Financiële effecten

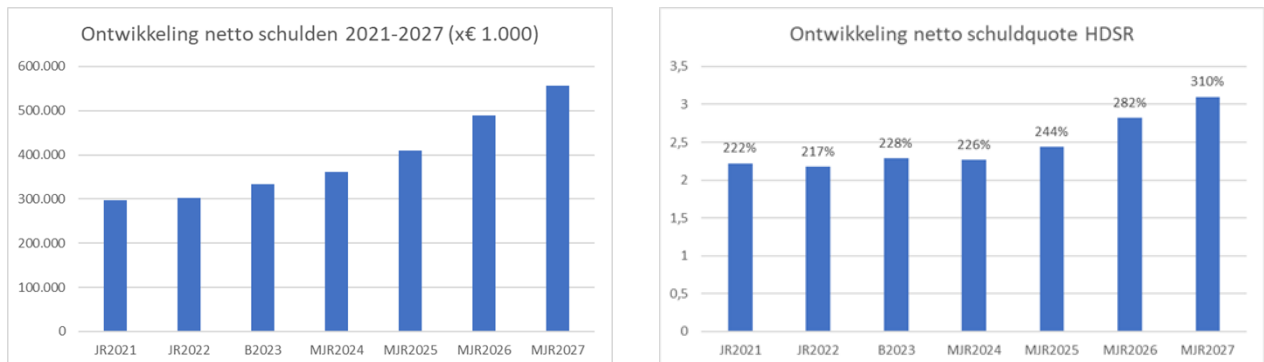
De investeringsagenda van het waterschap bestaat uit eigen investeringsprogramma's en grote projecten met verschillende vormen van (externe) bekostiging. Dit werkt verschillend door in de belastingtarieven. De financiële doorwerking is te splitsen in twee delen:

1. Investeringsprogramma's en beleidskeuzes, voor beheertaken die wij volledig zelf bekostigen. Afschrijvingskosten en rentelasten hiervoor komen volledig voor rekening van HDSR.
2. Uitvoering van grote projecten die we binnen het beheergebied uitvoeren (Sterke Lekdijk, KWA+, GHJ, GHJ-Noord), maar met ieder hun eigen dekking:
  - HWBP-projecten: Sterke Lekdijk en GHJ-Noord: 90% externe dekking, voor wat betreft de sobere en doelmatige veiligheidsopgave;
  - dekking vanuit de Rijksoverheid: KWA+: 100% externe dekking;
  - dekking vanuit eerder ontvangen middelen van RWS: GHJ: 100% dekking via bestemmingsreserve.

Op de lange termijn stijgen de kapitaallasten onder andere door de (eigen bijdrage in de) uitvoering van grote projecten. Bijvoorbeeld door de uitvoering van Sterke Lekdijk nemen de kapitaallasten (afschrijvings- en rentelasten) vanaf 2025 geleidelijk toe, tot circa € 2,0 miljoen per jaar extra (op basis van de indicatieve rekensom: 10% van de totale investering à € 480 miljoen, met gemiddeld een afschrijvingstermijn van 25 jaar). Ook het gereedkomen van (duurzaamheids-) projecten uit de strategische lijnen leidt op termijn tot hogere kapitaallasten. Bij duurzaamheidsprojecten in bijvoorbeeld wind- en zonne-energie staan tegenover deze stijging in de toekomst lagere

energiekosten. Voor de periode 2024-2028 wordt vanuit deze projecten per saldo nog geen stijging van de kapitaallasten verwacht, omdat de grootste projecten pas na die periode worden afgerond.

6.3 Ontwikkeling schuldumfang

Omdat er de afgelopen jaren sprake was van overliquiditeit was het aantrekken van nieuwe financiering niet nodig. Daardoor daalde de schuldquote van HDSR. De investeringsuitgaven zijn in 2022 weer toegenomen en daardoor is de overliquiditeit eind 2022 omgeslagen in een financieringsbehoefte. Logischerwijs volgt de netto schuldpositie de komende jaren de stijgende trend van de meerjarige investeringsprognose. Vanaf 2023 zal de omvang van de netto schulden dan ook toenemen. Bij een gelijkmatige ontwikkeling van de belastingopbrengsten zal de netto schuldquote vooral vanaf 2025 sterk toenemen. De laatst bekende gemiddelde schuldquote van alle waterschappen is 251% in 2021 (hoogste waarde 351%). Er zijn geen gegevens beschikbaar over hoe de schuldquote van de waterschappen zich gemiddeld zal ontwikkelen in de komende jaren.

7 Financiële uitgangspunten

Deze voorjaarsnota is weliswaar beleidsarm maar bouwt voort op ingezet beleid en de ambities zoals die in het Waterbeheerprogramma 2022-2027 zijn beschreven. Ten opzicht van dit programma zijn geen nieuwe ambities verwerkt maar wel de doorwerking van reeds ingezet beleid en is een aantal ontwikkelingen opgenomen die nodig worden geacht om hieraan invulling te geven.

Net als vorig jaar wordt het waterschap geconfronteerd met hogere prijs- en loonindexcijfers mede door de oplopende inflatie. Hiervoor worden de cijfers van het CPB gehanteerd en met name de indexering van de loonkosten zijn hoger dan gebruikelijk. Vanwege de bijzondere situatie op de energiemarkt hanteren we voor de meerjarenraming van elektriciteitskosten afwijkende uitgangspunten. De ontwikkeling van de prijs- en loonindex voor de komende jaren is en blijft zeer onzeker. Het is daarom belangrijk om te vermelden dat we bij het opstellen van de Begroting 2024 de op dat moment actuele inschatting van het CPB als uitgangspunt nemen.

7.1 Proces

In dit verkiezingsjaar is er in maart een nieuw bestuur aangetreden. Dat heeft invloed op de totstandkoming van de begroting voor 2024. Normaliter stelt de voorjaarsnota hiervoor zowel het beleidsmatige als financiële kader en vindt de uitwerking in de zomer plaats. Vanwege de lopende vorming van het nieuwe college is de Voorjaarsnota 2023 echter beleidsarm. Alleen de autonome ontwikkelingen en ontwikkelingen die noodzakelijk zijn om het reeds ingezette beleid uit te voeren zijn hierin opgenomen. Nieuw beleid voor de komende jaren zal vooral in het nog op te stellen coalitieakkoord naar voren komen. Daarom is het van belang dat de voorjaarsnota en het coalitieakkoord samen de opmaat vormen naar de ontwerp-Begroting 2024.

Bij een snelle afronding van de coalitievorming kan het resultaat ervan, het coalitieakkoord, onderdeel uitmaken van de behandeling van de voorjaarsnota door het algemeen bestuur vlak voor de zomer. Wanneer de vorming van een coalitie meer tijd in beslag neemt dan zal een eventueel coalitieakkoord pas na de zomer in het algemeen bestuur worden behandeld. In het eerste geval kunnen punten uit dit akkoord zondermeer al in het concept van de concept-Begroting 2024 worden verwerkt. In het tweede geval ontstaat er meer tijdsdruk dit voor de vergadercyclus van november af te ronden.

Hoewel ook al in deze voorjaarsnota een dekkingsvoorstel voor de netto-kosten is opgenomen worden belastingtarieven pas bij de begroting aan het algemeen bestuur voorgelegd. Berekeningen voor de tarieven zijn later in het jaar nauwkeuriger te maken door een beter zicht op het belastingdraagvlak en de grondslagen.

7.2 Uitgangspunten dekking

Voor de kaders voor het financieel beleid in deze voorjaarsnota bevinden we ons door de verkiezingen in een periode tussen twee besturen. Ook op dat vlak is echter het staande beleid in deze voorjaarsnota doorgetrokken.

- De egaliseriereserves de komende drie jaar maximaal in te zetten met dien verstande dat er € 1,8 miljoen incidentele financiële ruimte resteert en daarbij ook de extra ruimte vanuit het positieve jaarresultaat van 2022 in te zetten. De ondergrens van de egaliseriereserves, 5% van het begrotingstotaal, wordt dan ook niet bereikt;
- Te accepteren dat de stijging van de belastingopbrengsten voor 2024 hoger is dan het plafond van 4% zodat structurele kostenstijgingen (met name door de hogere indexeringen) ook structureel worden gedekt;

In deze voorjaarsnota is er sprake van een evenredige stijging van het netto-kostenniveau voor zowel de watersysteem- als de zuiveringsheffing. Om toe te werken naar structureel kostendekkende tarieven, met als uitgangspunt een gelijkmatige (en matige) tariefontwikkeling, zal de inzet van egaliseriereserves in beide heffingen nodig zijn. Met de inzet van de egaliseriereserves kunnen we, indien nodig, tarieven vaststellen die lager zijn dan kostendekkend, om zo de ontwikkeling van de belastingtarieven gelijkmatig te laten verlopen. Daarbij is het goed denkbaar dat dit beeld per belastingcategorie verschilt: waar de categorie

Ongebouwd een krappe en zelfs negatieve egalisereserve heeft, zal een tarief hoger dan kostendekkend nodig blijven om deze aan te vullen. Vooral de categorie Gebouwd heeft enige ruimte in de reserve om eventueel een lager dan kostendekkend tarief te hanteren. Deze afwegingen maken we zoals gezegd jaarlijks bij het vaststellen van de belastingtarieven tegelijkertijd met de vaststelling van de begroting. Het uitgangspunt voor de vast te stellen belastingtarieven, voordat eventuele inzet van de egalisereserves plaatsvindt, wordt gevormd door het totaal van de begrote netto kosten per heffing.

7.3 Financieel kader

Via de voorjaarsnota stelt het algemeen bestuur het financieel kader vast voor de uitwerking van de (meerjaren)begroting van 2024. In het financieel kader zijn de volgende financiële uitgangspunten gehanteerd:

- De indexering van de personeelskosten voor 2024 is opgebouwd uit het onderhandelingsresultaat voor de cao voor 2023 en de indexering volgens de Verkenning middellange termijn van het CPB van maart 2023 voor de Loonvoet sector Overheid;
- Ook voor de Overige kosten en Overige opbrengsten is voor de indexering vastgehouden aan deze verkenning van het CPB;
- De solidariteitsbijdrage voor het hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) houden we buiten de standaard indexering. De stijging hiervan verwerken we separaat als autonome ontwikkeling in het meerjarig financieel kader (er is nog geen nieuwe opgave ontvangen en daarom is vooralsnog uitgegaan van een bijdrage conform Begroting 2023);
- Voor energiekosten gaan we er vanuit dat de prijzen zoals we die voor de begroting van 2023 hebben gehanteerd op het hoogtepunt zijn. Voorzichtigheidshalve bevroren we dat niveau voor 2024 en laten we deze vanaf 2025 licht dalen.
- Voor kapitaallasten passen we geen indexering toe maar rekenen we wel met actuele rentepercentages voor nieuwe leningen en leningen voor herfinanciering. Afschrijvingslasten worden doorgerekend op basis van actuele inschattingen van activeringsmomenten en eventuele bijstelling van de omvang van de investeringsuitgaven per project.

In totaal leiden de prijsstijgingen tot een verhoging van de netto-kosten van ongeveer 5,0% ten opzichte van de begroting van 2023. Het grootste deel hiervan is toe te schrijven aan de stijging van de loonkosten. Ook voor 2025 en verder zijn de indexeringcijfers voor de loonkosten met gemiddeld bijna 5,0% hoger dan gebruikelijk.

Financieel kader totaal HDSR

Door nauwkeurig alle autonome ontwikkelingen, overige ontwikkelingen en de doorwerking van het reeds ingezette beleid door te rekenen volgt dat de netto-kosten in 2024 met 9,7% stijgen tot € 166,7 miljoen. Daarbij is ook rekening gehouden met overige ontwikkelingen die volgens de ambtelijke organisatie nodig zijn om goed invulling te geven aan het ingezette beleid.

De ontwikkeling van de netto-kosten 2024 voor de watersysteemheffing is met 11,1% hoger dan bij de zuiveringsheffing (8,0%). Ook verschilt de ontwikkeling van de kosten op korte en lange termijn. Tussen 2023 en 2024 bedraagt de stijging van de netto-kosten gemiddeld 9,7% en vanaf 2025 maximaal 3,4%. Dat komt deels doordat in de ontwikkeling van 2023 naar 2024 ook een correctie is opgenomen van de begroting van 2023. Vooral de cao leidt tot hogere kosten in 2023 dan begroot. Maar ook moet worden vermeld dat in deze voorjaarsnota geen nieuw beleid is opgenomen. Dit kan zowel een verhogend als een verlagend effect hebben op het meerjarig financieel kader. Dat is aan de coalitie.

Eerst wordt het financieel kader voor geheel HDSR toegelicht. Later volgen de bijzonderheden per heffing. In onderstaande tabel is de opbouw van het netto-kostenniveau voor de komende jaren weergegeven. Samen met de inzet van de egalisereserves vormen de belasting-opbrengsten de dekking van de netto-kosten.

Financieel kader Voorjaarsnota 2023 (bedragen x € 1.000)

Financieel kader totaal HDSR

	Begroting 2023
Netto-kosten Begroting 2023	152.037
Totaal autonome ontwikkelingen	
Totaal doorwerking ingezet beleid	
Totaal overige ontwikkelingen	
Totaal ontwikkelingen Dynamische opgaven	
Totale netto-kosten VJN 2023	152.037
<i>jaarlijkse ontwikkeling netto-kosten</i>	
Belastingopbrengsten	145.739
<i>jaarlijkse ontwikkeling belastingopbrengsten</i>	
Resultaat (mutatie egalisatiereserve)	-6.298

(bedragen x € 1.000)

VOORJAARSNOTA 2023			
2024	2025	2026	2027
152.037	152.037	152.037	152.037
11.130	15.754	18.692	23.712
398	754	767	780
1.770	2.088	1.916	1.904
1.382	1.691	1.498	1.498
166.718	172.324	174.911	179.932
9,7%	3,4%	1,5%	2,9%
159.634	168.257	173.167	179.932
9,5%	5,4%	2,9%	3,9%
-7.084	-4.068	-1.744	-

Netto kosten

In bovenstaande tabel is voor de netto-kosten als uitgangspunt de € 152,037 miljoen van de begroting van 2023 gehanteerd. Daarbij zijn per onderdeel voor elk jaar de ontwikkelingen van de kosten ten opzichte van de begroting van 2023 opgeteld. Dat leidt ten slotte tot het netto-kostenniveau voor de komende jaren.

De stijging van de netto kosten bestaat uit verschillende onderdelen. De beleidsmatige onderdelen zijn eerder in deze voorjaarsnota toegelicht. De uitgangspunten voor de autonome ontwikkelingen zijn aan het begin van dit hoofdstuk opgenomen.

Het netto kostenniveau tussen 2023 en 2024 stijgt met 9,7% van € 152,037 miljoen tot € 166,718 miljoen. Meerjarig is de ontwikkeling van de netto kosten lager. Vooral de stap van € 11,130 miljoen (ruim 7,3%) voor de autonome ontwikkelingen is tussen 2023 en 2024 aanzienlijk groter dan in 2025 en verder. Bij het overgrote deel (5,0%-punt) hiervan gaat het om prijseffecten, vooral voor loonkosten. Tussen 2024 en 2025 bedraagt de stap voor autonome ontwikkelingen ongeveer € 4,624 miljoen.

Onder autonome kosten is ook de correctie verwerkt van de indexeringen van Begroting 2023. Zo leidt bijvoorbeeld de cao voor 2023 tot een stijging van de personeelskosten met ongeveer 8,0% terwijl in Begroting 2023 nog werd uitgegaan van 3,0%. Dit is in het jaar 2024 als correctie meegenomen.

Dekking: belastingopbrengsten en inzet egalisatiereserves

Egalisatiereserves zijn bedoeld om pieken in de belastingtarieven af te vlakken. Om de stijging van de lasten voor de belanghebbenden te beperken kunnen de egalisatiereserves dan ook worden aangesproken. Daarbij kan tevens de extra ruimte, die door het positieve saldo van 2022 ontstaat, worden betrokken.

In de beleidsnota reserves en voorzieningen heeft het algemeen bestuur kaders vastgesteld voor de minimale en de maximale omvang van deze reserves (bandbreedte tussen de 5% - 10% per heffing een per specifieke categorie tussen de -20% en de +20%). De huidige omvang van deze reserves biedt ruimte om een deel van de kostenontwikkeling op te vangen.

Door de reserves voor de komende jaren in te zetten, hoeven de belastingopbrengsten minder hard te stijgen. Door de inzet gelijkmatig af te bouwen wordt tegemoetgekomen aan de wens van gelijkmatige ontwikkeling van de belastingtarieven. De combinatie van minder snel stijgende kosten en een lagere inzet van de egalisatiereserves leidt in de komende jaren tot tarieven die toegroeien naar kostendekkendheid in 2027, conform de meerjarenbegroting van 2023. Hierbij moet de kanttekening worden gemaakt dat de ontwikkeling van de netto-kosten na 2024, mede doordat in deze voorjaarsnota geen nieuw beleid is verwerkt, wellicht een te gunstig beeld geeft. Daarbij komt dat de meerjarenraming op dit moment, gezien de macro-economische ontwikkelingen, hoogst onzeker is. De verwerkte CPB-cijfers voor indexeringen van personeels- en overige kosten maar ook de ontwikkeling van de rente kunnen snel veranderen. Bij de uitwerking van de begroting voor 2024 worden daarvoor geactualiseerde inschattingen meegenomen. Op basis van deze onzekerheden komt de nadruk bij deze uitwerking meer te liggen op het kostenniveau dan op de mogelijkheden om deze via belastingopbrengsten en onttrekkingen aan de egalisatiereserves te dekken.

Financieel kader watersysteemheffing

In deze paragraaf worden aan de hand van onderstaande tabel de bijzonderheden van het financieel kader van watersysteemheffing toegelicht.

Financieel kader watersysteemheffing		VOORJAARSNOTA 2023			
	Begroting 2023	2024	2025	2026	2027
Netto-kosten Begroting 2023	82.469	82.469	82.469	82.469	82.469
Totaal autonome ontwikkelingen		6.452	9.765	12.896	16.091
Totaal doorwerking ingezet beleid		187	550	560	569
Totaal overige ontwikkelingen		1.355	1.655	1.483	1.471
Totaal ontwikkelingen Dynamische opgaven		1.155	1.564	1.478	1.478
Totale netto-kosten VJN 2023	82.469	91.618	96.003	98.886	102.077
<i>jaarlijkse ontwikkeling netto-kosten</i>		11,1%	4,8%	3,0%	3,2%
Belastingopbrengsten	80.298	89.316	94.684	98.226	102.077
<i>jaarlijkse ontwikkeling belastingopbrengsten</i>		11,2%	6,0%	3,7%	3,9%
Resultaat (mutatie egalisereserve)	-2.171	-2.302	-1.318	-659	-

(bedragen x € 1.000)

Netto kosten

De netto kosten voor de watersysteemheffing stijgen tussen 2023 en 2024 met 11,1% van € 82,469 miljoen tot € 91,618 miljoen. Ook bij de watersysteemheffing leiden hoge indexeringspercentages tot grotere kostenstijgingen dan de laatste jaren. Hierbij werkt de stijging van de loonkosten ten opzichte van totaal HDSR harder door. Waterbeheer is relatief arbeidsintensief en daardoor werken de hoge indexeringen voor de personeelskosten voor zowel 2023 (op basis de nieuwe cao) als voor 2024 sterker door dan in andere delen van de begroting. Daarnaast zijn binnen de watersysteemheffing de verhogende effecten van de overige ontwikkelingen en dynamische opgaven groter dan bij de zuiveringsheffing.

Dekking: belastingopbrengsten en inzet egalisereserves

Als we het uitgangspunt van volledig kostendekkende tarieven voor alle categorieën binnen de watersysteemheffing toepassen betekent dit voor 2024 een noodzakelijke verhoging van de belastingopbrengst van 14,1% ten opzichte van 2023. Dit komt door de stijging van de netto-kosten maar ook doordat in 2023 de egalisereserves al werden ingezet om de tarieven te dempen. Op dit punt wordt het beeld van de begroting van 2023 niet alleen bevestigd maar ook versterkt. Door, net als in 2023, gebruik te blijven maken van de ruimte in de egalisereserves kan de stijging van de belastingopbrengsten voor 2024 voor de watersysteemheffing worden beperkt tot 11,2%. Daarbij kan ook de extra ruimte worden gebruikt die in de egalisereserves ontstaat door het positieve jaarresultaat van 2022. Meerjarig moet de inzet van de egalisereserves worden afgebouwd omdat anders de stap naar kostendekkendheid te groot wordt. Daarom is een grotere inzet om de belastingopbrengsten verder te verlagen niet mogelijk. Dit zou leiden tot een ongelijkmatige ontwikkeling van de belastingopbrengsten en -tarieven voor de komende jaren. Bij deze inzet van de egalisereserve in 2024 is er rekening mee gehouden om de omvang van de egalisereserve van Ongebouwd binnen de daarvoor vastgestelde bandbreedte te brengen.

Financieel kader waterzuiveringsheffing

De laatste jaren zijn de belastingopbrengsten voor de zuiveringsheffing beperkt verhoogd. Dit was mede mogelijk door relatief lage kostenstijgingen. Desondanks zullen ook voor de zuiveringsheffing de belastingopbrengsten moeten worden verhoogd, ondanks de hogere inzet van de egalisereserves.

Financieel kader zuiveringsheffing

	Begroting 2023
Netto-kosten Begroting 2023	69.568
Totaal autonome ontwikkelingen	
Totaal doorwerking ingezet beleid	
Totaal overige ontwikkelingen	
Totaal ontwikkelingen Dynamische opgaven	
Totale netto-kosten VJN 2023	69.568
<i>jaarlijkse ontwikkeling netto-kosten</i>	
Belastingopbrengsten	65.441
<i>jaarlijkse ontwikkeling belastingopbrengsten</i>	
Resultaat (mutatie egaliseringsreserve)	-4.128

(bedragen x € 1.000)

VOORJAARSNOTA 2023			
2024	2025	2026	2027
69.568	69.568	69.568	69.568
4.678	5.989	5.796	7.622
211	204	207	211
415	433	433	433
227	127	21	21
75.099	76.322	76.025	77.854
8,0%	1,6%	-0,4%	2,4%
70.318	73.572	74.941	77.854
7,5%	4,6%	1,9%	3,9%
-4.782	-2.749	-1.085	-

Netto kosten

De netto kosten voor de zuiveringsheffing stijgen tussen 2023 en 2024 met 8,0% van € 69,568 miljoen tot € 75,099 miljoen. Doordat een groter deel van de kosten bij de zuiveringsheffing bestaat uit kapitaallasten is de invloed van de hoge indexerings-percentages kleiner dan bij de watersysteemheffing. Dit geldt vooral voor de hogere cao en indexering van de personeelskosten. Op langere termijn werkt wel de verhoging van de rentelasten door.

Dekking: belastingopbrengsten en inzet egaliseringsreserves

Als we het uitgangspunt van volledig kostendeckende tarieven voor zuiveringsheffing toepassen betekent dit voor 2024 een noodzakelijke verhoging van de belastingopbrengst van 22,1% ten opzichte van 2023. Dit is hoger dan de stijging van de netto-kosten doordat het tarief in 2023 lager dan kostendeckend was. De egaliseringsreserve ligt boven de bandbreedte en daarom werd ook in 2023 al meer dan € 4,1 miljoen van de kosten gedekt uit een onttrekking aan deze reserve. Ook voor 2024 kan gebruik gemaakt worden van de ruimte in de egaliseringsreserves. Daardoor kan de stijging van de belastingopbrengsten voor 2024 voor de Zuiveringsheffing worden beperkt tot 7,5%. Daarbij wordt ook de extra ruimte, die is ontstaan door het positieve jaarresultaat van 2022, gebruikt. Op basis van een meerjarige aflopende inzet van de ruimte binnen de egaliseringsreserves is een grotere inzet om de belastingopbrengsten verder te verlagen niet mogelijk. Dit zou leiden tot een ongelijkmatige ontwikkeling van de belastingopbrengsten en – tarieven voor de komende jaren.

Bijlagen

Bijlage 1. Meerjarig kader investeringen

Investeringsoverzicht per thema/ programma

Investeringsoverzicht per Thema/ Programma

(bedragen x € 1.000,-)

Investeringsoverzicht per Thema/ Programma	Prognose uitgaven 2023*	Jaarschijf 2024*	Jaarschijf 2025*	Jaarschijf 2026*	Jaarschijf 2027*	Jaarschijf 2028*	Jaarschijf 2029*	Jaarschijf 2030*	Jaarschijf 2031*	Jaarschijf 2032 (en volgend)*
Zuiveringsbeheer	10.700	19.180	30.500	62.040	77.300	54.200	17.900	7.100	7.200	-
Zuiver afvalwater, energieneutraal en circulair	10.700	19.180	30.500	62.040	77.300	54.200	17.900	7.100	7.200	-
Watersysteembeheer	31.165	37.307	49.893	53.414	39.046	19.437	17.581	17.135	15.214	24.706
Robuust en gezond watersysteem in een klimaatbestendig gebied	12.350	21.357	22.218	25.814	11.496	10.362	10.581	10.885	11.189	17.156
Waterveilige leef- en werkomgeving	18.815	15.950	27.675	27.600	27.550	9.075	7.000	6.250	4.025	7.550
Totaal investeringsniveau programma's (=A)	41.865	56.487	80.393	115.454	116.346	73.637	35.481	24.235	22.414	24.706
Bestuur & Organisatie	1.403	865	837	1.196	1.160	-	-	-	-	-
Bestuur, Middelen en Maatschappij	1.403	865	837	1.196	1.160	-	-	-	-	-
Totaal bedrijfsvoeringsinvesteringen (=B)	1.403	865	837	1.196	1.160	-	-	-	-	-
Taakstellend investeringsniveau (excl. rwzi Utrecht, GHJ, Sterke Lekdijk en KWA+) (=A+B)	43.268	57.352	81.230	116.650	117.506	73.637	35.481	24.235	22.414	24.706
Thema/ programma/ doelstelling/ project	Prognose uitgaven 2023*	Jaarschijf 2024*	Jaarschijf 2025*	Jaarschijf 2026*	Jaarschijf 2027*	Jaarschijf 2028*	Jaarschijf 2029*	Jaarschijf 2030*	Jaarschijf 2031*	Jaarschijf 2032 (en volgend)*
Specifieke projecten										
<u>rwzi Utrecht</u>	700	4.400	-	-	-	-	-	-	-	-
<u>GHJ</u>	4.695	1.050	2.700	2.000	3.000	1.000	-	-	-	7.000
<u>KWA+ fase 1</u>	5.000	11.000	1.054	-	-	-	-	-	-	-
<u>Sterke Lekdijk</u>	38.613	57.410	90.220	82.975	31.462	42.001	13.031	6.770	-	-
Totaal Specifieke projecten (=C)	49.009	73.860	93.974	84.975	34.462	43.001	13.031	6.770	-	7.000
Totaal investeringsniveau alle projecten (=A+B+C)	92.277	131.212	175.204	201.626	151.968	116.638	48.512	31.005	22.414	31.706
Totaal subsidies en ontvangsten	50.272	69.615	90.064	102.933	46.124	38.210	6.782	-	-	-
Projectmatige sloop- en exploitatie-uitgaven	Prognose uitgaven 2023*	Jaarschijf 2024*	Jaarschijf 2025*	Jaarschijf 2026*	Jaarschijf 2027*	Jaarschijf 2028*	Jaarschijf 2029*	Jaarschijf 2030*	Jaarschijf 2031*	Jaarschijf 2032 (en volgend)*
Totaal projectmatige sloop- en exploitatieprojecten	19.791	17.526	12.295	8.580	8.710	9.604	10.164	10.475	10.537	5.000

Bedragen zijn in duizenden Euro's

* in de meerjarige vooruitblik zijn ook verwachte, nog op te starten projecten opgenomen.

Bijlage 2. Ontwikkelingen Voorjaarsnota 2023

In onderstaande tabel zijn de overige ontwikkelingen met financiële consequenties voor 2024 en verder opgenomen, die in het netto kostenniveau van deze voorjaarsnota zijn verwerkt. De ontwikkelingen zijn per programma weergegeven. Hierbij geldt dat het totale bedrag voor het programma Bestuur & Organisatie wordt verdeeld in de verhouding 54/46 naar de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing. De genoemde bedragen zijn de mutaties ten opzichte van Begroting 2023.

Overige ontwikkelingen Voorjaarsnota 2023 (bedragen ten opzichte van Begroting 2023)

Beschrijving	2024	2025	2026	2026
Kostenontwikkeling Het Waterschapshuis (boven reguliere indexering)	300.000	300.000	300.000	300.000
Communicatie	125.000	125.000	125.000	125.000
Extra overhead in verband met nieuwe medewerkers	170.000	210.000	210.000	210.000
Subtotaal programma Bestuur & Organisatie	595.000	635.000	635.000	635.000

Beschrijving	2024	2025	2026	2026
Kostenontwikkeling Aquon (boven reguliere indexering)	202.000	202.000	202.000	202.000
Vergroten slagkracht waterbeheer voor calamiteiten - en met name droogte/KWA	166.000	166.000	166.000	166.000
Verhoging dotatie voorziening baggeren	300.000	300.000	300.000	300.000
Versterking crisisbeheersing	120.000	120.000	120.000	120.000
Beheerorganisatie Zuiver (en WB) om de PA organisatie te versterken (BIO)	98.000	98.000	98.000	98.000
Extra middelen dijkleger	100.000	100.000	-	-
Organisatieverandering Asset Management	270.000	560.000	500.000	500.000
Resultaat Asset-Management GOP Baggeren	-222.000	-234.000	-246.000	-258.000
Resultaat Asset-Management kaptiaallasten overige GOP's	PM	PM	PM	PM
Subtotaal programma Watersysteemheffing	1.034.000	1.312.000	1.140.000	1.128.000

Beschrijving	2024	2025	2026	2026
Kostenontwikkeling Aquon (boven reguliere indexering)	43.000	43.000	43.000	43.000
Beheerorganisatie Zuiver (en WB) om de PA organisatie te versterken (BIO)	98.000	98.000	98.000	98.000
Subtotaal programma Zuiveringsheffing	141.000	141.000	141.000	141.000

Eindtotaal	1.770.000	2.088.000	1.916.000	1.904.000

Doorwerking ingezet beleid (Voorjaarsnota 2022)

Beschrijving	2024	2025	2026	2026
Haalbaarheidsonderzoek vervanging financieel systeem	-70.000	-70.000	-70.000	-70.000
Verder profesionaliseren van het HR-team door het oprichten recruitmentteam	50.000	50.000	50.000	50.000
Vorbereiding invoering rechtmatigheidsverantwoording	-	-25.000	-50.000	-50.000
Subtotaal programma Bestuur & Organisatie	-20.000	-45.000	-70.000	-70.000
Exoten (niet doorzetten verlaging volgens AB-voorstel)	-	365.000	365.000	365.000
Subtotaal programma Watersysteemheffing	-	365.000	365.000	365.000
Uitvoeringsprogramma Zuiveringsvisie	150.000	150.000	150.000	150.000
Subtotaal programma Zuiveringsheffing	150.000	150.000	150.000	150.001
Eindtotaal	130.000	470.000	445.000	445.001